

Kivonat

Az emberi személyiség titkai végtelenek. A személyiség fizikai, idegrendszeri és lelki jellemzők erősségek és gyengeségek, józanság és érzelmek, jóság és rosszaság dinamikus együttese. Egy személy számtalan személyiségjegy végtelen kombinációi közül egy.

Amikor azt mondjuk, hogy értelmi fogyatékos tehetségek, akkor két fontos személyiségalkotó elemet emelünk ki, amiből az egyik, mai értékrendünk szerint „gyengeség”, a másik talán „erősség”, a kettő együtt szokatlan egyedít eredményez.

Ezt a különleges kombinációt körüljárva újrafogalmazódik a tehetség definíciója, mindenkiben meglévő természeti kincsként értelmeződik. Ennek a kincsnek a kiaknázása különösen fontossá válhat az értelmi fogyatékos gyermek és felnőtt érdekében. A pedagógus szemszögéből ez egy alap, amire a fejlesztés, az oktatás építhető. Az értelmi sérült ember szempontjából egy eszköz, mely a tanuláson keresztül, az önkifejezéshez, önmegevalósításhoz és az alkotáshoz vezet. A tágabb környezet, a „közönség” számára pedig teljesítményt, gondolatébresztő élményt, egy különleges látásmód tolmácsolását, ezzel a látótér kiszélesítését, a sokféleség megtapasztalását jelenti.

Ezekon a stációkon vezet végig ez az írás, a Down Alapítvány tehetséggondozó munkájának és az értelmi fogyatékos tehetségek és alkotásaik bemutatásán keresztül. Megjelennek azok a tapasztalatok és azok a gondolatok, melyek a fogyatékos tehetségeket a tehetségek közé, a fogyatékos művészeket a művészek közé sorolják, kitágítva a fogalmak eddigi használatát és értelmezését egy a sokszínűséget elfogadó, befogadó és szerető egységesítő szemlélet részeként.

Tehetség és értelmi fogyatékos: egymást kizáró vagy egymást erősítő jellemzők?

A tehetség fogalom első definícióját Renzulli (1978) amerikai pszichológus alkotta meg: szerinte a „tehetség az értelmi képesség, a kreativitás és a feladat iránti elkötelezettség egybeesése. A tehetség megnyilvánulása azt jelenti, hogy a szerencsés konstelláció teljesítményre vezet.”

Nem mondom, hogy nem értek egyet ezzel a definícióval, de szívesen finomítanám, illetve adnék olyan interpretációt az értelmi képességek és a kreativitás kifejezéseknek, hogy azzal a definíciót kiterjeszthessük az értelmi fogyatékos tehetségekre is.

Ebben a kontextusban a kreativitást nem találékonyságként, amolyan mérnöki újító képességként definiálnám, hanem sokkal inkább eredetiségként, eredeti, egyéni, mégis érthető és követhető látásmódként. A kreativitás ilyenképpen történő értelmezésével, sokkal találobban jellemezhető a művészi attitűd és elérhető, hogy az értelmi fogyatékos tehetségeket más művészekkel azonos módon ítélhessünk meg.

Közismert a kreativitásról, hogy akkor virágzik, ha hiány van eszközben, lehetőségben, ha nincs egy mások által biztosított, könnyen elérhető (bár nyilván középszerű, átlagos) ellátottság bizonyos javakból és lehetőségekből. Hány felfedezés, újítás köszönhető annak, hogy kényszerből a megszokottól eltérő eszközökhöz kell nyúlnia, más utat kellett járnia egy tehetséges embernek? Egy túlélő hajótöröttnak. Egy váratlan veszélyt elhárító mérnöknek. Egy rosszul felszerelt kórház orvosának. Egy háziasszonynak, aki pénz- vagy időhiány miatt, abból kerekít csodálatos és újszerű étket családjának, amit otthon lel. Ilyesmi játszódik le az értelmi sérülteknél is. A hiányosságokból kovácsolnak tőkét. Azt a keveset, egyoldalút,

rejtekből vékony fonálon csordogálót alkalmazva, ami van, ami kiaknázható. Ez pedig *ab ovo* eredeti, eltér az átlagostól.

Első ránézésre nehezebb dió Renzulli **fent idézett** definíciójában az értelmi képesség fogalmának finomítása, tágabb értelmezése. A szakemberek, gyógypedagógusok, pszichológusok már jó ideje tudják, hogy az „értelmi képesség” részképességek halmaza, melynek például IQ-val történő jellemzése kényszerű szimplifikálás. Nem nagyon mérhető komplex képességről van szó, és ha kreáltak is az értelmi képességek, az intelligencia mérésére valamit, amit IQ-nak nevezünk, annak nem sok köze van a komplex személyiséghez, ami veleszületett képességek, tanult elemek, egyéni személyiségjellemzők, vonások, veleszületett természet, hormonműködés, egyedi körülmények, és ki tudja még mi minden megismételhetetlen egyvelege.

Az ellenkező oldalról támadva is megsejlelhetjük az értelem és a tehetség összefüggését: sokan hatalmas IQ-val sem jutnak kiemelkedő teljesítményre, főként nem művészi teljesítményre. Nem a legokosabb a legtehetségesebb. Tehát olyan összetett képességről van szó, mely az adott kombinációban teszi képpé a tehetséges személyt, hogy a dolgok tömegében megtalálják a lényegét, hogy összeálljon a tudatosult vagy „csak” megérzett lényeg, amit eszköztárunk segítségével olyan módon tudnak közvetíteni, hogy az a befogadó személyt megérintse, érzelmileg és értelmileg hasson rá.

Mi a titka az értelmi fogyatékos emberek megkapó művészetének, egyéni látásmódjának?

Ha művészi alkotásban és művészi élményben gondolkodunk, akkor a fentiekhez hozzátehetjük, hogy az igazi élményt mindig a továbbgondolás jelenti, így világos hogy a művésznek nem a választ, a megoldást kell megadnia, hanem a megfelelő kérdést kell feltennie. És nagyon igaz az, hogy néha a legegyszerűbb kérdések feltevése a legmeggrázóbb: azoké a kérdéseké, amiket csak gyerekek vagy értelmi fogyatékosok tesznek fel.

Az értelmi fogyatékosok más módszerekkel ismerik meg a lényegét, gyökerüknél ragadják meg és teszik fel a létkérdéseket és egyéni módon közvetítik környezetük, a „közönség felé”, érzékek, érzelmek felhasználásával és kényszerű korlátok közbeiktatásával.

Az mindenesetre meglepő, hogy a korlátok, az úgynevezett értelmi képességek korlátai mennyire a lényeglátás irányába tolják az értelmileg sérült emberek megismerési, érzékelési és gondolkodási funkcióit. Akiben van életerő, éni akarás, az megtanul azokkal a képességekkel, azzal a kevés értelmi képességgel élni, működni, kapcsolatokat teremteni, tanulni és alkotni. Ki tudják egészíteni olyasmivel, ami a *nem értelmi fogyatékosoknak* nincs, vagy csak alig van, mert elnyomták a praktikus képességek, az okoskodások, az IQ. Az értelmi fogyatékos emberek integrálják az érzelmeket, a hangsúlyokat, a színeket és szagokat, érzékelik egy személy, egy tárgy, egy esemény körüli erővonalakat, a jó és rossz energiamezőket. Erre alapul a megismerés, a tanulás, ebből áll össze a teljesítmény. Sok mindenről többet tudnak az értelmi fogyatékosok, mint bármelyikünk és aki nyitott az rengeteg tanulhat tőlük.

Renzulli harmadik feltétele, a feladat iránti elkötelezettség, mely nem más, mint szorgalom és kitartás. Az értelmi fogyatékosok körében gyakoribb az elkötelezettség, a szorgalom, a kitartás és a türelem is, mint az átlagpopulációban. Ennek több oka is van: nincs hova rohanni, sietni, ők valóban kívül állnak a fősodor rohanó világán. Egy másik ok gyakran bizonyos fokú fiziológiai lassúság, monotonitás és monotoniatűrés, mely időt enged az észlelésre, a megfontolásra, az érlelésre. A harmadik faktor a nevelés és az oktatás: a gyógypedagógusok türelmesek, alaposabbak, mint az átlagtanárok, az oktatás lényegre törő, részletes, életszagú, használható tudást plántál az értelmi fogyatékos gyerekbe, lassan, ismétlésekkel. A

gyógypedagógus elvár, de türelmes. Hozzá van szokva az eredmény elhúzódo jelentkezéséhez, tehát a tanuló ritkán frusztrált, inkább az ellenkezője: sikerélményként éli meg a fejlődést. Ezt az attitűdöt az értelmi fogyatékos gyermeket nevelő szülők egy része is magáévá teszi. Ettől az értelmi fogyatékos gyerek kitartó lesz, türelmes és szorgalmas.

Mindez meglátszik a tehetségek alkotásaiban, az egyszerűségükben is meglepő formákban, az ösztönösen kiegyensúlyozott kompozícióban – pedig nem tanultak aranymetszésről –, személyiségük nem vagy csak alig manipulált tükrében a sematikus ismeretének hiányában megszülető egyéni megoldásokban.

Renzulli definíciójából kiindulva az értelmi fogyatékosok tehetségét az alábbiakkal jellemezhetjük:

- Értelmi képesség – amely amúgyis relatív és mérhetetlen – az értelmi sérültek esetében olyan különleges alternatív képességeket jelent, amellyel az agy egyes funkcióinak hiányát pótolják, helyettesítik, sok esetben az alkotás szempontjából a hagyományosnál hatékonyabb módon. Ha ehhez még hozzávesszük, hogy általában sem az a tehetségesebb, akinek jobbak az értelmi képességei, világos, hogy alternatív értelmi képességekkel ugyanolyan vagy jobb eséllyel indul egy tehetséges ember.
- Kreativitás – mint eredetiség *ab ovo* jellemző az értelmi fogyatékosokra: egyéni látásmód, egyéni (kényszerűségből leegyszerűsödött, vagy nem szokványos) kifejezőmód jellemzi legtöbbjüket.
- Feladat iránti elkötelezettség, szorgalom, kitartás – minden teljesítmény fundamentuma, melyben az értelmi fogyatékosok bővelkednek.
- Teljesítmény – hogy lesz-e a tehetségből teljesítmény, az az értelmi fogyatékosok esetében (a fősodor esetében is) nem elsősorban rajtuk múlik, hanem a segítő/nevelő hozzáállásán és a menedzsmenten. A mai világban nincs olyan átütő tehetség, aki egymaga képes kifejlődni, teljesíteni, felelni saját teljesítményéért és annak nyilvánosságáért. Itt talán a teljesítmény újraértelmezésére is szükség lenne. Nem egyértelműen a piaci és pénzben kifejezhető teljesítményre gondolok. Az értelmi fogyatékosok esetében fokozottan a segítő, a nevelő felelőssége, hogy kap-e eszközt a tehetség, a menedzser felelőssége pedig, hogy kap-e lehetőséget és nyilvánosságot a teljesítmény.

A tehetséggondozás első feladata: időben megtalálni azokat az embereket, akik kiemelkedőek valamilyen képességet illetően. Ezt követi a megszokott értelemben vett tehetséggondozás, amikor is a tehetséges emberekkel külön elkezdnek foglalkozni annak érdekében, hogy a kiemelkedő képességeikben rejlő lehetőségek ne vesszenek el.

A tehetséggondozás univerzális pedagógiai feladat, amely minden gyermekre, serdülőre és fiatalra irányul, illetve kéne, hogy irányuljon. A cél a tehetség megtalálása és fejlesztése. Ez a pedagógia nem csak a teljesítményre figyel (vagy elsősorban nem arra figyel), hanem a feltételezett képességekre és személyiségvonásokra, vagyis a teljesítmény előzményeire.

A tehetség nem ritka "természeti kincs", mindenki van tehetség.

Értelmi fogyatékos művészek

A következő kérdés, hogy hogyan lesz a tehetségből művészet, és hogy lesz-e a tehetségből művészet, művésszé válik-e a tehetséges értelmi fogyatékos ember?

Az értelmi fogyatékos tehetségeknek egyedi látásmódjuk, a szimbólumok sajátos alkalmazása és különleges kontextusba helyezése révén jó esélyük van művészi alkotások létrehozására,

olyanokéra, melyek egyediségét a közönség is észleli. Sok szempontból a modern művészethez lehet hasonlítani, azzal a különbséggel, hogy őszintesége, leplezetlensége miatt az értelmi fogyatékosok művészete jobban érthető, könnyebben megtalálható benne a jelentés.

Az értelmi fogyatékosok kapcsolata a közeggel, ismeretei az emberről, az érzésekről az értelem korlátozottsága miatt sokszínűbb, érzelmeiken és metakommunikáción alapuló alternatív eszköztáruk vonzza az érzelmeket, morális és esztétikai érzelmeket ébreszt a közönségben.

Ha beírjuk a Google keresőbe, hogy "talented Down-syndrome persons", azaz tehetséges Down-szindrómás emberek, akkor 833 000 találatot kapunk. Nem véletlenül. Végtelen a Down-szindrómás tehetségek sora. És persze nem csak a Down-szindrómásoké....

I. sz. melléklet: színház, színészek

[Baltazár Színház: Picasso című darab: Bege Nóra fotója](#)

[Cili és Balázs esküvői képe](#)

Tehetséggondozás a Down Alapítványban

Megalakulásunkkor jelzőként tettük a nevünk elé: „Az értelmi fogyatékosok fejlesztését szolgáló Down Alapítvány”. A Down Alapítvány egyik legelsőként megfogalmazott célja: azzal is segíteni, támogatni az értelmi fogyatékos embert, hogy képességét, tehetségét megtalálni, továbbfejleszteni, eszközt adni a kezébe, mellyel örömteli és hasznos foglalatosságot üzhet, mely önkifejezését és önértékelését megalapozza és melyből alkalmasint megélhet. Ez a célkitűzés arra a felismerésre alapozódott, hogy mindenkiben meg lehet, meg kell találni a lehetőséget, azt az adottságot, képességet, tehetséget mely előfutára a személyiség fejlődésének és amely csóvaként maga után húzza az egész embert, szűkebb és tágabb környezetét és segíti teljes életét és integrációját.

Mi a Down Alapítvány célja a tehetséggondozással?

1. A személy fejlődésének, önkifejezésének, önmegvalósításának támogatása, egy áttörési pont, egy rövidzárként működő szűk mezsgye megtalálása, amely húzó áramlatot jelent a lassú fejlődés tengerén.

A személy szempontjából a tehetségből adódó teljesítmény

- önbizalmat ad,
- a személy önértékelése nő,
- sikerélményt nyújt,
- alkotó életet tesz lehetővé,
- kitölti a szabadidőt,
- társaságot jelent,
- megélhetést is biztosíthat.

2. A gondozásba vett tehetségek teljesítményének bemutatása, elismertetése a világgal. A sérült személy és a közösség, a társadalom interakcióján alapul:

- a teljesítményen, a produktumon keresztül kapcsolat alakul ki a fogyatékos ember és nem fogyatékos társai között,
- a teljesítmény elismerése az értelmi sérült ember elismerését is jelenti,

- a hátrányos helyzetű embernek egyenrangú helyet biztosít a társadalomban.
3. Figyelemfelkeltés: Az Alapítvány figyelemfelkeltő akciói egy sor célt tartanak szem előtt:
- Felhívni a figyelmet a tehetségek teljesítményén keresztül a sérült emberekre, problémáikra, a segítség szükségességére.
  - Bemutatni a lehetséges megoldásokat, amelyek léteznek és amelyeket a Down Alapítvány demonstrációs célú projekteken meg is valósít: hatékony oktatási módszerek, pályorientáció, szakképzés, kézműves szakmák tanítása és gyakorlása, kézműves műhelyek működtetése, bemutatók, kiállítások, művészklubok, értelmi fogyatékos festők, grafikusok képzése, zenészek, énekesek taníttatása, NemAdomFel együttes, kisebb-nagyobb egyéb zenekarok, együttesek, amatőr színház, fellépések biztosítása az aluljárótól a Szigeten keresztül az Operáig.
  - Felhívni a figyelmet magára a Down Alapítványra, annak szemléletére és tevékenységének eredményére.

2. sz. melléklet: zene

Nemadomfel együttes fellépése a Szigeten 1–2

3. számú melléklet: sport, Paralimpia

Sport, a kezdetek

Pálos Péter: asztaliteniszező világbajnokunk

Az eszköz megtalálása, megtanítása

A tehetség átüt az értelmén, a tehetséghez szükséges intelligencia és bölcsesség sajátja az értelmi fogyatékos embernek is, tehát ott bujkál mindenki benn.

De megnyilvánul-e?

Sokszor spontán is megnyilvánul, a gyermek vagy felnőtt személyiségétől függően. Ugyanakkor rendkívül nagy szerepe van az oktatásnak, nevelésnek, az önkifejezéshez szükséges eszköz kézbe adásának.

Az önkifejezés, a tehetség termékének létrehozásához szükséges legmegfelelőbb eszköz megtalálása és használatának megtanítása a tehetséggondozó feladata. A gyakorlott tehetséggondozó hamar észreveszi a személyiségből vagy az alkatból adódó lehetőségeket, de a szisztematikus figyelés és felmérés objektívabbá teszi ezt a munkát is.

A fogyatékos gyermek vagy fiatal akkor képes megtalálni a neki való eszközt, ha hozzáférést biztosítunk az eszközök széles választékához. Hozzáférést az eszköz létezésének megtapasztalásához passzív (zenehallgatás, színek, képek élvezete, a mozgás öröme, később színház, hangverseny, múzeum, könyvek, stb.) és aktív módon (hangszerek kipróbálása, részvétel táncban, mozgásban, sportban, kézműves és képzőművészeti alkotásban, stb.) biztosíthatunk.

Az orientáló szakaszban minél több eszközt és lehetőséget kell felsorakoztatni, megmutatni, kipróbáltatni a sérült gyermekkel. Szűkítés után lehet kiválasztani egy vagy több eszközt, melynek kezelését, alkalmazását megtanítja a pedagógus, hogy utána alkotási folyamatban is használni tudja a személy. Az időigény itt nem számíthat: aki gyors eredményt akar, ne tanítson értelmi fogyatékosokat.

Az eszköz használatát az értelmi fogyatékosok számára is emészthető módon, apró lépésekre lebontva kell tanítani. Pl. ULWILA, rajzolás, sportok.

4. számú melléklet: tánc

A tánc, mint önkifejezési eszköz mindenkinek rendelkezésére áll

5. számú melléklet: „A zene mindenkié”

A zene mindennapos tevékenység az alapítvány életében

E feladatokat csak magas színvonalon képzett szakemberek végezhetik sikerrel, akik mind a pedagógiai, mind a kézműves, művészeti- vagy sportág szakmai fogásait ismerik, és türelemmel vezetik végig az értelmi fogyatékos embert a tanulás útján.

A tanulást, a fogások fejlesztését, a gyakorlást nem szabad abbahagyni, mert az értelmi fogyatékos emberre fokozottabban jellemző a felejtés, a leromlás mint a nem fogyatékosokra.

Az értelmi fogyatékos tehetségek

A Down Alapítványban körültekintve az embernek az az érzése, hogy a fogyatékosok körében több a tehetség, több a művészlélek. Ez elgondolkodtató. Két okot tudtam azonosítani:

A Down Alapítványban folyik tehetséggondozás, míg a nem fogyatékos gyermekek körében, elvéve. A gyógypedagógus eleve a tehetségre, azokra a részképességekre igyekszik építeni, amelyek definitíve megvannak. Egy felmérésből kiderül, hogy Down-szindrómás gyerekek testvérei szeretnék testvérük gyógypedagógiai iskolájába járni, „ahol annyi érdekes dolgot lehet csinálni és mindenki olyan kedves”.

6. számú melléklet: tehetséggondozás

A korai fejlesztés a kulcs

Az alkotás nem csak tehetséget, de elmélyülést, nyugalmat és időt igényel. Ezzel kétségkívül jobban el vannak látva az értelmi sérültek.

7. sz. melléklet: munka, alkotás közben

A kézműves műhelyben

Az értelmi sérültek alap-sajátosságai nagyon közel állnak a művészi kifejezőeszközökhöz és a művészi gondolkodás lényegéhez:

- a bonyolult dolgok leegyszerűsítése,
- a lényeg megtalálása a káoszban,
- az elvonatkoztatás és a lényegre törés egyéni formái,
- a meglepő, nem szokványos interpretációk,
- a tanult korlátok hiánya,
- természetesség, őszinteség,
- az érzelmek dominanciája, stb.

Az sem véletlen, hogy milyen művészeti ágakban jeleskednek az értelmi sérültek:

- Zene, zenélés, zeneszerzés.
- Tánc, egyéni és társas táncok, spontán koreográfiák, testbeszéd táncsal.
- Színészkedés, színjátás.

- Sport: a mozgás, a mérhető teljesítmény nagy vonzerő a sérültek szempontjából és felülmúlhatatlan pedagógiai eszköz a nevelő kezében.
- Ha írás, akkor versírás: az érzelmek és bölcsességek fogyatékos emberek egyszerű szavaiba öntve a japán haiku verseket idézik.
- Festészet, rajz: színek és formák egyéni alkalmazása, absztrakt és nonfiguratív. Egy-egy téma végtelen számú megrajzolása, újrafogalmazása, monotonitásnak tűnő ismétlése új értelmet nyer.
- Kézművesség: a fogások elsajátítása után egyedi megoldásokat, kreativitást igénylő és hasznos termékeket eredményező tevékenység. A használhatóság sokak számára fontos kritérium. Munka gyanánt is végezhető. Az egyedi kézműves termékek az igényesebb vevők számára nagyobb értéket képviselnek, mint a tömegtermékek.

A sport tökéletes eszköz az alkatilag alkalmas, tehetséges értelmi fogyatékosok számára:

- A sport az értelmi fogyatékos ember életében nem csupán a megfelelő fizikai állapot eléréséhez és fenntartásához szükséges eszköz, de ezen kívül,
- a fejlesztés és oktatás hatékony eszköze,
- a szabadidőt kitöltő tartalmas tevékenység,
- munka és foglalkoztatás hiányában gyakran az egyetlen értelmes tevékenység.
- Csökkenti a stresszt, a frusztrációt,
- Kellelmes, örömet okozó időtöltés.
- A sportban evidens az elvárás, a javuló teljesítmény követelése, ezért
- a sportolás megtanítja az értelmileg sérült fiatalokat teljesíteni, megismerni a kitartás jutalmát, a teljesítmény örömét.
- A sportolás és a versenyek megnyitják a baráti társaság és a kapcsolatok kialakításának lehetőségét a klubokban és az egyesületekben.
- Csökkenti a magányosságot, illetve az attól való félelmet
- A sportolás és a versenyzés a sikerélmény megszerzésének lehetőségét jelenti olyan emberek számára, akiknél igen korlátozott a sikerforrás és a sikerélmény.
- A sport a helyes önértékelés és az önbecsülés fontos eszköze,
- Biztonságérzetet ad
- Javítja az életminőséget
- Az értelmileg sérültek magas szintű versenyein nyújtott teljesítmények és azok állami elismerése hozzájárulhatnak az előítéletek megszüntetéséhez, melyek jelenleg nagymértékben korlátozzák az értelmileg sérültek életterét és elfogadását.
- A fogyatékoság helyett a képességek hangsúlyozása katalizálja a normalizációt, az integrációt, az elfogadást.
- A sport az elfogadás minden szintjén hat: az egyéni, a családi, a szűkebb és szélesebb környezeti szinttől egészen a társadalmi szintig.

Összefoglalás

A tehetség fogalmán, megtalálásán, gondozásán keresztül közelítve az értelmi fogyatékos emberek fejlődését, oktatását, sorsát, önálló, teljes életét és a Down Alapítvány tevékenységét színesebb, érdekesebb, sokrétűbb képet festhetünk erről a mások által alig ismert világról.

Ahogy újraolvasom saját írásomat szembetűnő, hogy az itt leírtak kivétel nélkül igazak lehetnek bármelyikünkre, nem értelmi fogyatékosok gyerekeinkre, tanítványainkra, családtagjainkra, saját magunkra, a társadalom legszélesebb körére.

Tehát a lényegét tekintve a tehetség nem különbözik a fogyatékos és nem fogyatékos emberekben, a tehetséget, mint lehetőséget illetően és nincs különbség a szakemberek felelősségét illetően sem. A tehetség fontos és komoly dolog, nem magánügy, az egyéni és közösségi fejlődés fundamentuma. Ismerjük meg, öröködjünk felette, használjuk az emberiség üdvére.

Különösen fontos ez azoknál, akik hátrányos helyzetben vannak. A tehetség kapaszkodó lehet, az utolsó vagy egyetlen célnaszál. Nemcsak fejlődésük, de kommunikációjuk, az általuk ki nem mondható és meg nem hallgatott tudás kifejezésének lehetősége, ami az emberiség egészének kincse.

Olyan képek, olyan színek, olyan szavak születnek, olyan tudás válik közkinccsé, ami talán örökre is elveszne, ha a tehetségbányászok nem segítenék felszínre a fogyatékos emberek mélyén rejtőző kincseket és bölcsességet.

Janzsó Cecília

Homály

Vastag homályban élek,
Homály fedi a messzeséget.

A hegyeket is beborítja,
A világot eltakarja.

Tapogatom a sötétet,
A láthatatlan érzése bennem van.

A csillagok élesen fénylenek,
ha az égre nézek, messzelátó vagyok.

Felhasznált irodalom

Renzulli, J.S. (1978). What Makes Giftedness? Reexamining a Definition. Phi Delta Kappan, 60(3), 180-184, 261.

A Baltazár Színház Picasso c. előadásáról készült kép: Bege Nóra fotóművész alkotása

Bemutakozás:

Gruiz Katalin Ph.D, biomérnök, a Műegyetem docense és a Down Alapítvány elnöke

Képek:

Down Alapítvány logo

1. sz. melléklet képek, rajzok, színészek

Down amatőrszínház: Színház 1–4,

Krisztián Marika, Krisztián Mária képei 1–7,

Michael Johson képei (MJ),

Baltazár Színház: Picasso című darab: Picasso1, Picasso2, Boldog Karácsonyt, Erdős Balázs színész, Janzsó Cecília, színésznő, Balázs és Cili: színészházaspár1, színészházaspár2

2. sz. melléklet: Nemadomfel Együttes

Révész Sanyi (Piramis) és Zakál Zoli (Nemadomfel)

Október 23.-i ünnepség az Operában: próba a 100 tagú primás zenekarral és fellépés: egyedül a zongoránál

Nemadomfel a szigeten 1–2

3. számú melléklet: sport

Sport kezdetek: 1–3

Erőemelő edzése

Pálos Péter: asztaliteniszező világbajnokunk

A legendás világ- és paralimpiai bajnok úszócsapat:

Világbajnok női váltó:

4. számú melléklet: tánc

Tánc (1–6)

5. számú melléklet:

A zene mindenkié: 1–7

6. számú melléklet: korai fejlesztés

Korai 1–6

7. sz. melléklet: kézművesség, alkotás közben és a termékek

Kézművesek és kézműves termékek

Felhasznált irodalom

Renzulli, J.S. (1978). What Makes Giftedness? Reexamining a Definition. Phi Delta Kappan, 60(3), 180-184, 261.

Chris Burke, Jennifer Cunningham és Andrea Friedman fényképe: <http://www.dsiam.org/>

Michael Jurogue Johnson képeit a művész engedélyével a <http://users.psln.com/sharing/Michael/mainMichael.html> oldalról töltöttük le.

Janzsó Cecília színésznő képe: Bege Nóra fotóművész alkotása

A mellékletben szereplő többi fotót a szerző készítette.